

הנהגת הקב"ה בימי הרצון

א] שלש פעמים עלה משה להר סיני למשך ארבעים יום. הראשונים להוריד הלוחות הראשונות, השנים לפיט את הקב"ה על מעשה העגל, והשלישים - שהתחילו בראש חודש אלול - להוריד הלוחות השניות ביום הכיפורים. וכתב רש"י (דברים ט"ח) ששלשון הפסוקים אנו למדים כי ארבעים הראשונים והשלישים היו הרצון, והנה, הרצון שהיה בארבעים הראשונים התבטל בחטא העגל ולא התקיים לדורות. אבל הרצון שהיה בארבעים השלישים הוטבע לדורות (ראה ביאור הגר"א תקפא,א).

וכתב החי אדם (קלחא, א) 'לפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה מתעוררים הרחמים למעלה, והם ימי רצון. וכשם שבכל שנה ישנה בחינת קבלת התורה מחודשת ביום הכיפורים (ראה תענית לב), כך גם קודמים לזה ימי הרצון. ויש לבאר ענין רצון זה, כדי לדעת איך נעבוד את ה' בימים אלו.

ב] והנה, כלפי הימים השלישים נאמר (דברים י"ג) 'ונאני עמדת' בהר פ'ימים הראשונים', וביאר רש"י (דברים ט"ח) 'מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון'. ויש להבין מדוע לא מספיק לומר שהאחרונים היו ברצון, ומה התווסף בהשוואה שלהם לימים הראשונים.

היה מקום לומר שנאמר בזה חידוש, שאף שהימים הראשונים היו קודם חטא העגל, והימים האחרונים אחריו, בכל זאת היה רצון שזה באחרונים כמו בראשונים, להודיע שלא נשאר שום רשימו מחטא העגל.

אמנם קשה לומר כן, שהרי לאחר העגל נאמר לישראל (שמות לבדל) 'וביום פקדי ופקדתי עליכם אתהם', ופירושו 'חול' (סנהדרין בקא) 'שבכל פורענות שבאה על ישראל יש גם מעט עונש על חטא העגל'. וא"כ, אדרבא, מוכח שרשימו מן החטא נשאר לדורות. ומעלה תוקף השאלה גדול יותר, איך הושו ימי הרצון האחרונים שאחר החטא לימים הראשונים שקודם החטא. נבאר את מחות הרצון: כתב האריז"ל בתחילת ספר עץ חיים, 'שכלה ברצונו יתברך שמו לבואר את העולם'. למדנו מדבריו שהרצון הוא תחילת גילוי הבריאה להשגתו. וכן כתב הרמ"ק (פרדס רימונים שער הצמצום יא) 'ענין ההוא הוא, האצילות הראשון המשתלשל ממנו, ועל ידי הרצון ההוא הוא פועל רצונו'.

והנה, שלשה חלקים לרצון העליון: 'תחילת הרצון', הוא גילוי ראשית הבריאה. עליו אמרו ש'אין טעם לרצון' (שלה"ת תרא"ב) 'הוא אות מן בהמה'. 'אמצע הרצון', הוא התנהלות העולם בששת אלפי שנות המעשה (ראה אריז"ל במרום לרמח"ל, פ"ח). 'סוף הרצון', הוא השלימות שתתגלה לעתיד לבוא, אשר לאורה אנו כמדים.

ד] על פי זה נשוב לבאר את מהות הרצון' שמתגלה בחודש אלול: בכל ימות השנה העולם מתנהל ברצון האמצעי, ובהם צריך האדם לעשות רצון הקב"ה בבריאה. ועל זה אמרו (אבות בד) 'עשה רצונו כרצונו'. ופירושו המחזור ויטרי והספורנו, שיעשה האדם רצון הקב"ה בשמחה וטוב לבב כאילו הוא רצונו שלו עצמו. ולמעלה מזה פירשו ר"ח נחמיה ורשב"ץ, שיפעל לעשות שלא יהיה לו רצון אחר מלבד רצונו יתברך.

אבל בשלש אלו הקב"ה מנהל את העולם במדרגה הראשונה של 'תחילת הרצון', כמו שהיה בעת בריאת העולם, והוא רצון בלא טעם, אלא כדברי האריז"ל שם 'היטיב עם הבריות'. ולכן בימים אלו אין הכעס העליון שולט כלל, כי עיקר הכעס בא מחמת שעברו ישראל על רצונו יתברך, ובחודש זה הקב"ה מנהל את הבריאה על פי הרצון שאלו תלוי במעשי התחתונים. - וזה ביאור מה שנאמר בארבעים יום האחרונים שלאחר החטא היו ימי רצון כמו הימים הראשונים שקודם החטא. כי בימים אלו הקב"ה מנהיג בתחילת הרצון' בלא שימת לב לחטאים כלל, אף שעדיין לא התבטלו.

דבר זה הוטבע עד בטבע העולם, שהרי השנה נחלקת ל"ב חודשים, ולכל אחד מהם משלו המלמד על השפעה המיוחדת לחודש זה. ומבואר בספר יצירה שמדוע של חודש אלול 'בתולה'. ללמד שבחודש זה מתייחס הקב"ה לישראל כאילו לא חטאו כלל.

ה] והנה, בין הארבעים יום הראשונים ובין הארבעים יום האחרונים היו ימי הכנה לקבלת התורה, ואם כן, נמצא כי ההכנה לקבלת התורה היא המביאה לכך שיהיו הימים ימי רצון. ביאור הדבר, כי באומרים שהימים 'ימי רצון' מצד הקב"ה, זה כולל שלשה רצונות: רצון בבריאת העולם, רצון בקיום עם ישראל, ורצון בנתינת התורה לישראל שישמרוהו. וקיום הרצון השלישי מביא את שני הרצונות הראשונים לתכליתם. כי בקיומו, העולם מתקיים, ובני ישראל מקיימים את תכליתם.

1. מעבוד תוך חביו

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

שבט מברקן

ראש חודש: יום ראשון ולחודש: יום חשי

זמן הפול: ליל ראשון בשעה 23, 26 דקות ו-1 חלקים

הוקדש ע"י יד ידו הרב האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

בסיוע דשמיא

רוממות

פרשת ראה תשפ"ה

גליון שבועי לבני התורה

רוממות התורה

מסלול המערכת

הגאון רבי מאיר מרקוביץ שליט"א

פראשי ישיבת באר מרדכי

רבינו ניהן בכשרונות גאונים ממש [פעם אמר לי: מה אעשה שכל מה שנכנס אצלי בראש לא נשכח, גם דברים שהייתי מדיף של לא לזכור... כנודע משכבר הימים עוד משחר נעוריו בישיבת פונבין ואח"כ בישיבת בריסק כבחר התלמידים, אך הוא לא סמך על כשרונותיו ועמל ללא לאות כל ימיו.

וכפי שסיפר ת"ח מחשובי תלמידיו, שפעם רבינו היה צריך לעבור בדיקה רפואית בבית החולים, וביקשו להתלוות אליו ולהביא את הכרזת החדש של חידושי ר' שמעון שליחות קנינים, ולסוף לא היה הספר איתו, ורובנו התחיל לצטט את מערכת הקנינים של הגרש"ש בע"פ מרישא עד גמריא, ואח"כ עבר לנושאים האחרים שבספר. ומידי שנה היינו זוכים חב"ד וכולל קדשים בראשונה, לראות בעבודת הקודש כשנבקש להעמיד את מערכת אוצר החכמה מהדורת בני תורה, לסנן את הספרים שאינם ראויים, א"כ שבינויים שלש היה עובר על חמשת אלפים ספרים... תוך שליטה במכמני התורה וידיעת ההיסטוריה הרונית לדורותיה, וכנודע בתפוצות ישראל שהיה חד בדרא בתחום הספרותי התורני.

וכל חייו היו סביב התורה - זה היה כל מחותו, וכמו שזיכר על כך פעמים רבות שאין הרגשה טובה יותר ממי שזוכה לדעת הש"ס על בוריו - חייו הם חיים אחרים - אין שמחה גדולה מזה...

כמו כן היה אומר, שהדרך להיות להיות תלמיד חכם כדבעי צריך ללמוד את הש"ס חמש עשרה שנים בעיון.

בדברים שנשא במסיבת חנוכה בישיבת קול תורה לפני שנים רבות, אמר כך: תדעו בריאנו שהימים לא פשוטים כל כך, ואני לא מכיר עצה מלבד להיות מחובר ללימוד בגימטריא, והיה חזון ומספר שבשעתו היה נראה כתימה, וכי זה מה שאומרים לבחורים צעירים שהחיים לפניכם בלי בעיות, ובדברים שנשא בישיבתו באר מרדכי, כמה פעמים סיפר שבאו אליו תלמידים אחרי עשרים שנה, והודו לו על דבריו שהם נר לרגליהם בנפתולי החיים, והיה תמיד חזון על זה.

תמיד חזון לרחבות בתורה באורכה ועומקה, מאד לא אהב את הקטנה שאיפות והמושגים, וזכורני שביצא לאור הספר של התורה על הגאון מטשעבין זצ"ל בער לו לקנות את הספר אצל מוכר הספרים שהיה בישיבה, וביקש ממני לעזור לו בענין, ואמר לי, אני חושב שראוי שבכל ימי יהיה את הספר הזה, שמועיר להשגתו ושאיפות בתורה, ובער לו לקנותו עבור ביתו.

רבינו היה מעורר הרבה על אופן הלימוד הנכון, שא"א בשופ"א לגדול ת"ח אמיתי ללא לימוד מקיף ביסודיות, והיה מציג הרבה על כך שבתקופה האחרונה נתמעט ענין זה, והיה אומר לא ראינו אפילו אחד מגדולי ישראל והראש ישיבות שגדל לא באופן הזה.

אז תמיד עמדו על דעתו בענינים אלו, שהיו שסברו שגם הוא מתמחבבם ללימוד בקריאת בפרט, והוא שראוי להבהיר, כי דבריו היו נובעים מגדלותו העצומה במכמני תורה, למשל סוגית מינו אצלו לא התחילה מהגרש"ש והקוב"ש, אלא ממכללי מינו של הפוסקים השי"ח התומים הנתבית, ועל דברי החזו"א בשם אביו לענין קנינים היו לו ראיות מרחבי החזו"א שלא ינח"ל בזה.

הכשר בעמוד 2

ככלות ימי השבעה של מו"ר מרן הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש זצוק"ל, ישנה הרגשת יתמות על החסרון הגדול והחלל העצום שנותר, והבני על שלא זכינו שימשיך להאיר לבית ישראל עוד רבות בשנים, בגאונותו ובהירותו הגדולה בכל מכמני התורה ודרכיה והנחתל ההשקפה הצרופה, ונשיאתו בעול הציבור והיחיד, כנשוא האומן את היונק.

אך מאידך זאת נחמתנו בעניינו במורשתו העצומה אשר השאיר בכל השטחים בחידושי הגאונים והבהירים, בכל חלקי התורה כפשוטו, ובהוראותיו ועצותיו ופנינו העצומים ששזורים בספריו הגדולים, ועוד המון בכתובים, וכן אצל המוני תלמידיו וטקני ציבור מנהלי מוסדות, וכפי ששל לא אחד מתלמידיו כמעט כל דקה במחיצתו היה עובדא, זאת נחמתנו וחובתנו.

וזה היה רצונו כפי שזכיתי לשמוע ממנו בהתקברו לגיל גבורות: 'חשבת ע"ם עצמי, הנה ה' עזר לי והגיעני לגיל גבורות, מה חובתי כעת, אולי להתבודד וללמוד קבלה, ירושלמי, (במאמר המוסגר היה לו שיעור בירושלמי, וגם היה לו עסק בקבלה, וכמה פעמים סיפר על מרן הגר"ש שהיה נכנס אצלו הרבה, שפעם אחת בחג השבעות שכנסנו אצלו ישב ועסק בספר עץ חיים, ותיכף הסתיר הספר, זה היה דרכם רבותינו) אך בטוחני שחובתי להעיר לישראל לדור הבא, מה שקיבלתי בתורה ודרכיה, כמו שהייתה אצל רבותי...'. והוסיף: 'בטוחני שרבי דוד מורה לי מו"ר הרב שך'...

בבואנו ליוגע בשפולי גליתו ממש במעט, יש להקדים מה ששמעתי מהאון הגדול רב"מ אורחי זצ"ל בהספידו את מרן הגר"ש, 'המושג האמיתי של גדול, אינו רק גדול ביחס לאחרים יותר מאחרים, אלא גדול בעצם כפשוטו, וכך היה רבינו, גאון כפשוטו במושגים של גאון קדמא, עדיק כפשוטו, פקח כפשוטו, אמיתי כפשוטו.

על כל התורה שלו היה מבחיל, גם כל הגאונות העצומה שלו היה לומד וחזר בלי סוף, שמעתי מתלמידיו חשוב שפעם תקצתו בהבנת דברי הקצוה"ח, ושאל לרבינו זצ"ל והסביר לו מיד היטב, וכשהתפלל התלמיד על כך, אמר לו: אל תפול ברוחך, כמה פעמים למדת את הקצות... פעמיים... אין למדתי למעלה ממאה פעמים. לכן אני יודע...

ראו אצלו בחוש איך השתורה היא המחייא אותו, כפי שהיה מתבטא ואומר 'אצלי לולי תורה, שעשועי אז אדברי בעניי זה פשוט כמשמעי!'. וכפי שהעידו תלמידיו שביחבנו שבאו לבקר בבית החולים שהחלים מהניתוח בעמוד השדרה, והיה מסובב כאבים נוראים, וממש צעק מכאביו, ופנה אליהם, הבה נעסוק בתורה, והתחיל לישא וליתן בשאלות מקיפות במסכת שלמדו כדרכו בקודש, ואז או רגנו כאביו...

וכשקם מימי השבעה על רעייתו ע"ה, תיכף מבית הקברות הגיע לישבו ומסר שיעור כריגלי, אחד התלמידים שהיה כותב את השיעור והיה בא אצלו מיד ערב ללבן את הדברים, אף בליה השבעה השבעה הגיע כהרגלו וראהו לומד בעון ותעצומות, למחרת הגיע לישיבה וניכר היה שהוא עייף מאד, והתברר שישב מאחז"צ עד הבוקר שלמחרת, ולמד, שבביל להשלים את ימי האבלות שהיה אסור בתלמוד תורה.

הוקדש ע"י יד ידו הרב האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

האגון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

שליטת העצומה בספרי ראשונים ואחרונים, שותיים, כגון מהר"ק ריב"ש וכו' [פעת התבטא שיש כאלו שמתוך המהר"ק מכירים רק ב' ענינים שורש עב לענין ע"א וחידושו בענין סוטה... וראו אצלו הבנה עמוקה בעמקות ודקות הדברים ובסגנונות השונים, וידע גם ידע, אך תמיד חתר לנקודה עצמה בישירות.

היה מתחיל שיעור מהא' ב' של הסוגיא שהדברים יהיו ברורים לתלמידים, והיה הולך ובונה עד בהירות הדברים בהעמדת הסוגיא, והיה אומר שזוהי נהיה חובב שכלל שהשיעור כללי אינו מובן לתלמידים הר"ר מובח... ואי"ו נכון. [ופעם הוסיף לומר, חוששני שפעמים מוסר השיעור עצמו אין הדברים בהירים לו כדכתיב]

מרגל בפומיה שהרבה מהשאלות שהוא שומע היום מבחורים הם בבחינת שאלת תם: "מה זאת... מה זה בעלות, מה זה מינו, - אך בעבר שאלה היה פירושה סתירה ברמב"ם, קושיא בתוך הסוגיא, ומשם הגיעו לעסוק בעומק הסוגיא

מרגל בפומיה דברי הרב מטשעבין על דברי חז"ל שכנגד כל דבר שאסרה תורה התירה כנגדו, ומה התירה התורה כנגד האיסור של ביטול תורה - "לדבר בלימוד"...

בהקשר זה יצוין שהיה רבנו מספר עובדא על מרן הגרי"ז, כשישבו לפניו תלמידים ועסקו בדברי תורה, ונכנס ת"ח חשוב ושאל מה מדברים פה... והגרי"ז הפטיר לעברו "מדברים פה"? לומדים פה... וכמו שהיה רבנו שח, ששגור בפי עמלא "דיבר דיבר ולא אמר כלום", שחלוק דיבור מאמירה "שיאמרים" שיעור ו"מבירים" בלימוד, דיבור היינו פעולת הדיבור, ואמירה היא התוכן של הדברים.

אך חשוב לציין שדברים אלו היה אומר בחביבות, ולא כביקורת, ופעמים אמר לי שנמנע מלדבר על ההספק, שלא לשבור את הבחורים, תמיד חישב את טובת הענין.

היה מעורר הרבה שצריך ליצור מחייבים ואתגרים כדי לגדול, והביא דוגמא שהכיר כולל אברכים מצוינים שלמדו מסכת חולין ולא כולם נשארו עד הסוף, ואילו שנשארו ללמוד המסכת עד תומה היו רק בעלי אתגר, כאן היה של בר, והיה לו מטרה לדעת חולין, ועוד אחריים שכתבו ספרים בענין. כשהיה מדבר בשיבה לפני בין הזמנים, היה מעורר ומדבר את הבחורים שבבין הזמנים אפשר לקנות ידיעות בעוד שטחים מענינים ומגוונים בתורה. הדברים כאן הם בבחינת נגיעה בעמלא בדמותו הגדולה והרב גונית, ונוכח הליך בדרכו עד ביאת גואל צדק.

הנהגת האדם בימי הרצון

א[מאחר שבימים אלו מתגלה רצון מיוחד של הקב"ה, יש לברר מה מוטל על האדם לעשות בימים אלו על מנת לזכות בסגולת הימים, תשובת דבר זה כלולה ברמ"ק הקדמונים לחודש אלול, אצל ילדיו וידיו לי ר"ת אלול (אבודרהם ר"ה רס). כי תפקיד האדם בחודש זה לקרב עצמו לדודו, ועל ידי כך מוכנס הוא שידודי לי, בלא להתחשב בעוונות שעשה כל ימות השנה, לפי שנקבעו הימים כימי רצון.

מצניו שזן הקב"ה והן התורה נחשבים לישראל כמקווה, הקב"ה כדכתיב (ירמיה יו, ה) "מקוה ישראל ה'", והתורה כמבואר להלן, ועל כן שלשה חלקים יש בעבודת ההתקרבות אל הקב"ה, בדומה לסדר הטבילה במקוה: הראשון לעצוב מגע הטומאה, לכל יהיה טובל ושרץ בידו. השני - להסיר מגופו כל חציצה. והשלישי - לירד למקוה להיטהר.

כך היא גם חובת האדם בחודש זה: עליו לעצוב את מעשה העוונות מכאן ולכאן (עובת החטא וקבלת תענית). לנקות עצמו מהחציצה, אלו העוונות שדבקו בו במשך השנה (חרטה ויודיו). ולהיטהר במקווה, היא הדבקות בה' ובתורה, עליה נאמר (ברכות טו, ב) 'מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות', וכתב רש"י, 'אהלים בתי מדרשות'. והביא רבינו חננאל (ר"ה לב, ב) מהירושלמי: 'אמר להם הקב"ה לישראל, כיון שקבלתם עליכם את עול תורת, מעלה אני עליכם כאלו לא חטאת מימכם'.

ב[ואם יפול לב האדם בקרבן, במחשבה שעוונותיו רבו ועבודה גדולה היא לקיים את כל חלקי התשובה. כי כשם שבחודש זה הקב"ה אינו של תשובתו לעוונות ישראל, אלא רוצה בעמי ישראל ועבודתם, כך גם האדם יקדיש עיקר עבודת החודש להתקרב אל הקב"ה, ולשקוע בלימוד התורה.

וביאר הדברים, כי כבר התבאר בספרי 'דברי מידע - אלול' שיש שני חלקים בעשיית התשובה: האחת היא העסק בתקיון החטאים, עליה כתב האדם זה (תשובה פ"ב ה"ב) שצריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לחטא זה. והשניה היא ההסתלקות מדרך החטא והשיבה אל ה', עליה כתב הרמב"ם (שם) כי ישנה החטא שמו ומעשיו, כלומר 'אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים'. ובימי הרצון של חודש אלול עיקר העבודה היא ההסתלק מדרך החטא והתקרב אל הקב"ה באמצעות לימוד תורה ככל יכולתו. ובעשרת ימי תשובה מגיע עיקר זמן העסק בתקיון החטאים ונקיונם. ג[תפקיד נוסף לאדם בימים אלו - לנהוג במידת הרצון כלפי האלוהים, שהוא יתברך נוהג במידת הרצון כלפינו. שהרי נצטוונו להלך במידותיו של הקב"ה (ירושלמי פאה א,א), וכשם שדרשו של הקב"ה לשלם מידה כנגד מידה (ראה ב"ר ט"א), כך גם אנו מחויבים לשלם לו מידה כנגד מידה - לנהוג ברצון כלפיו.

שלשה ההנהגות של רצון יעשה האדם: האחת בענין התשובה - כתב הספרותנו (דברים ל,א) 'שתהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד'. השניה בענין המעשים - כתב הסבא קלמס (קונטרס תשובת הימים טו) 'כשם שמעשיו של הקב"ה מסובבים ומצוינו מלאים, כך האדם כל פעולותיו צריכים להיות מסובבים ומצוינו מלאים'. והשלישית בענין העבודה - כתב המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין (שם לט) 'להיות עוסק ברוחניות מתוך התגברות על הרצון, ולא מתוך הרגל'.

החובה לצלל ימים אלו

א[עלינו לדעת, כי הנהגת הרצון המיוחדת לימים אלו, אינה מתקיימת לעולם, אלא בעבור ימים אלו, העולם חוזר להתנהג הרגילה. משל למה הדבר דומה, לאדם שגבורי מרופטים ומדיפים ריח רע, וצריך להיכנס לבית המרחץ. בהגיעו אל המלך ורוחמים אותו ומליכיש אותו בגדים טובים, והוא נכנס ומדבר עם המלך. אמנם כאשר נגמר הדין, הוא חוזר ולובש את בגדיו המלוכלכים. - כך בחודש אלול מקילים על האדם מן השמים, לטהר עצמו, ולהכין עצמו לפגישה עם המלך בראש השנה. אמנם אחר עבור ימי הרחמים והסליחות הוא חוזר למדרגתו הראשונה.

ועל זה כתב רבינו יונה (ש"ש ש"א מב): 'כי יתכן להיות העוון נסלה, ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חשבון, ומנחה לא ירצה מידו. ולכן יתפלל בעל התשובה ואל השם למחות כעב פשעיו וכעון חטאתיו, ושיחפץ

רָאָה - כל אחד ואחד

הנה הנביא אומר דבר נורא, ששייך גם יראה ב'מלומדה' - 'ותהי יראתם אתי מצות אֲנִישֵׁי מִלְמֶדָה' (ישעיהו כט, ג). ומשמע שהתביעה הגדולה של 'מלומדה' זה על היראה שלהם, שהיה להם יראה, רק היה בה חסרון של מלומדה, ועל אחת כמה וכמה שיש תביעה אם רק מקיימים את הדברים החיצוניים בלי יראה פנימית.

וממילא אנו צריכים להבין כששומעים את הקללות הנוראות, שהתורה מדברת אלינו, ורבינו הגר"א ב"ה אדרת אליהו" על הפסוק "רָאָה אֲנֹכִי נִתָּן לַפְּנִימִים הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלָה" פירש שהלשון "רָאָה" ביחיד מפני שהתורה מדברת עם כל אחד ואחד מישראל בפני עצמו, כפשוטו ממש, והיוונו נותנת לפניו את הבחירה בין טוב לרע, בין חיים לבין ההפך מחיים. וחסר לנו את ההרגשה הזאת...

ומה שמוכח בפוסקים הלכה שלא לברוח בזמן שקוראים את הקללות, כי פעם עמי הארץ היו בורחים מבית הכנסת בשעת קריאת הקללות, ומה שאנחנו לא בורחים זה לא משום שאנחנו יותר חכמים מהם, רק שחסר לנו את היראת שמים, את ההרגשה הזאת שהתורה עם כל הקללות מדברת אלינו.

ואמנם זה שטות לברוח, כי אי אפשר לברוח מזה, רק צריכים להתעורר כששומעים את הדברים, ובמיוחד מתוך ספר תורה שנכתב כדין, עם התנין והברכות, וקודם הדקדוקים של הבעל קורא, עם נקודות וטעמים. ואף שאנו מדקדקים לשמוע כל מילה ומילה... ובדואי שצריך לדקדק, אבל צריך לחיות את הדברים שיכנסו בלב, לא לחיות במלומדה!

קול הקורא אלול

זכורני בילדותי כשהלכתי עם אבי מורי וזקני זצוק"ל במוצא שבת קודש מברכין אלול, לאשכנזי דרבי של הקה"צ רבי דוד בהר"ן זצוק"ל מגאונים ירושלים אשר נפטר בשב"ק מברכין אלול, בבית החולים שערי צדק, ומשם יצאה הלוויתו.

וכשהגינו לבתי נייטין במאה שערים עמד האי ספדנא גאב"ד ירושלים הגאון רבי זליג ראובן בענינים זצוק"ל אשר היה ידוע כגאון ליטאי שלא שכל שום נדנוד של גוזמא, והיה איש קדוש, שכל אמת, ובימי שהכירו יודע.

ונהם בהספדו בקול ארי, קול בכי ומספד תמרוצים - 'היינט איז גיווען שבת מברכין פון חודש אלול', והרעים בקולו 'חודש אלול... ואמר עוד שהוא זכר את אשר ראו עיניו בימי נעוריו בליטא, קודם עלותו לארץ ישראל, שבאותה עיירה בה שימש ברבנות, בעת אשר הזכיר הש"ץ 'ראש חודש אלול', רבתה בכיה והתעוררות נוראה בכל בית המדרש, עד אשר נשמעו קולות בכי וצעקה מעזרת הנשים, והיו קוראים בקול גדול, "ווסר", "מיים", כאשר ממש התעלפו מפחד קדושת האלול, כך הוא תיאר בפרטות ובהרחבה איך היה נראה פעם

לשמשו באמת ולהכיר לפני ולפנים, ואמר שכדומה שמתן הגר"ש אלישיב זצוק"ל היה היחיד שבאמת זכה לשמש, אך מלבדו לא היו עוד שזכו לשמשו באמת. 4. בהלווייתו של הגאון האדיר רבי משה מרדכי הלוי שלוינגר זצוק"ל, הזכיר זאת רבינו אומר: זה מה שמזכיר אותי נעכשו, זו אבידה איומה ונוראה של כלל ישראל של חני ומתני, חני ומתני כמלוא היקף, בעקבות ובבקאות ובידיעות, והיו הדברים שמסחים ומאירים ועומקים וחדודים חדרי בטן, תורתן בתוך מעי... בתור בחור כבר היה אש להבה ממש, ואחר כך להלה אחרים, גם אז כבר התחיל... נעכשו זה מזכיר אותי אותו הדבר בשבת מברכין של אלול, שהקב"ה נתן לנו רעם נורא כזה כדי שמתן התעורר.

5. בלוחה ב"ל שח עוד רבינו: עומדים לפני ימי הדין, צריכים לומר שזה אלול... אני זכר שמות הרב מברכין זצוק"ל ישיב פעם בחודש אב ברחוב מסויים בירושלים, והתבטא באמצע "אז אני מתחטא לפני אביו מעט, וזהו אמר מעט ווי פלות, ואבא ז"ל היה קורא 'הגאון של ירושלים', ונפטר בשבת מברכין אלול, וכו'.

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

שבת מברכים של ראש חודש אלול, וכל זה בלי שום גוזמא.

אח"כ הוסיף ואמר שהיום במידה מסוימת זה נשתכח, ואין מרגישים ואין איש שם על לב, ומכיון שאין התעוררות, לכן הקב"ה נתן אבידה נוראה וגדולה, בפטירתו של האי גאון וצדיק שהיה ירא ושלם, ואלו רעמים לפשט עקמומיות שבלב, כדי לעורר אותנו ולהזכיר לנו את הדברים האלו שפעם היה פשוטים אצל כל אחד מישראל באופן טבעי, והמילה "אלול" עשתה פחדים, והקב"ה רוצה גם לעורר אותנו לזכור איפה אנחנו עומדים.

ספד תמו...

זמן זה הוא 'עת לדבר', להעיר את עצמי, ושגם ישמעו אחרים. כבר הזכרנו כמה פעמים כי עיקר הזמן לדבר זה לפני, לפני דלפני, וכבר מגיע חודש האחרון של השנה, כבר מגיעים שלושים יום לפני, ארבעים יום לפני, ממילא ההתעוררות היא מעצמו של כל אחד, כי איך אפשר שלא להתעורר.

ונהג כל מה שהרב בענינים סיפר היה זה עוד בזמן שרבי ישראל סלנטר מתאונן במכתבו הידוע שמלפנים כל איש אחוז פלצות מקול הקורא קדוש אלול, ועתה נשכח ענין ההתעוררות של אלול... והגר"ס במאר את השתנות הדבר בדורות האחרונים שכבר אין מורגשת אורית ימי הדין כי 'גדולי היראים ספד תמו', וממילא כבר אין השפעה על שאר העם.

ומעודי תמהתי שלשון הגר"ס קשה מאוד, שם מתאונן על ה'מלפנים ידעתי' שרק פעם יהיה פחד ויראה משמע קול הקורא אלול, רבי ישראל כבר תובע אז שאלו נשתכח, ואם כן, אין לנו מושג כמה ירידת הדרות יש בדברים האלו...

והרי ידוע עוד שהיו גדולי ישראל שפחדו לגשת אליהם באלול, והיה רב זקן אחד מארז"ב שגילה לכאן לפני הרבה שנים, ועוד זכה ללמוד בשיבת וואלוזין אצל הבית הלוי ז"ע, ותיאר לפני את הבית הלוי שהיה רגיל להסתובב בשיבה אנה ואנה, והיו רגילים הבחורים לגשת אליו ולדבר עמו בלימוד, אבל בחודש אלול היו הבחורים מפחדים לגשת אליו ולדבר עמו בלימוד מרוב פחד שהיה על הפנים שלו. והיו ממש בורחים מפניו מאימת הדין שהייתה מורגשת סביבו. וגם הזכרתי כבר כי עוד הכרנו עד ראייה שראו בילדותו שרבי ישראל התחיל לומר שזה 'אלול', ויותר מזה

רעה, יצא לו להטעם...

6. וכמה פעמים רבינו הריב"ב הזה עוד, עפי' דברי המהר"ם מברכין שכתב בספרו, ששאל את הגאון החסיד מוילנא, על דברי המהר"ם (ברכות לב, ג) מילה כה,א: אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר וְנִתְּנָה יִשְׂרָאֵל מֶה' אֱלֹהֶיךָ לֵשָׁל מִתְּקוּף יוֹם אִם לִיָּקָה, סו' יראת שמים חוץ מיראת ונזירתא, והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון ב"ר יוחי אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גבול אלא אצור של יראת שמים, שנאמר יִרְאֵת ה' היא אוֹצְרוֹ, אין, לגבי משה מילתא ונזירתא היא, דאמר רבי חנינא משל לשם שמבקשים ממנו כל גדול דומה עליו ככלי גדול, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך מלא ודגוש שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור, והוא הלשון 'דומה עליו ככלי גדול'. והוא אמר רבי חנינא דמיא דההוא חסיד, והוא דקאב בללים, והשיב לו דאנינו הגר"א ז"ל כי היה רבנו סוגי השפעתו מהדולמים משפיעים לכלל ישראל, והוא ההשפעה האמתית, שהיא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, והוא כל כך

לעת זקנה נחלש עד אשר דברים פשוטים וידועים לכל ת"ח אני בעניי מסתבך בזה, אינני מגזים רק כותב דברים כהווייתן.

והנה באים אצלי הרבה פעמים מופלגי תורה לשוחח בדת עם 'גאון', יודוע לי שבכירי שיוצאין מאוכזבין מאוד, מכיון שלא ראו אצלי שום עדיפות מתי"ח פשוט, ולפעמים ג"ז שלא ראו, וכש"כ אם מתחילים לדבר עמי בעניי הלכה למעשה אשר בעוה"ר איני מוצא בהם ידי רוגלי [כי בתור ראש ישיבה עסקתי על כמה שהי' בידי בחדושי תורה בנהוג בשיבותי וסלי בבירור הלכה למעשה ולעולם לא למדתי השו"ע עם הטורים] והבא לראות בי 'גאון' מוצא אותי כע"ה ממש בעניי הלכה [גם זה לא גוזמר רק דברים כהווייתן].

גם הבאים ורוצים לראות בי 'צדיק' יוצאים ע"פ רוב מאוכזבים מאוד, מכיון שמכירין שבאמת אני איש פשוט, מתפלל כאדם פשוט ומתנהג כאדם פשוט, גם ההתמדה בלימוד בעוה"ר נחלש הרבה לעת זקנה, וגם מקורם לכן לא היה במלואו, שעיקר הלימוד ה' אצלי בזמן שאין אנשים כו'.

והנה מכל זה יש לי צער וכאב עצום, ולא על כבודי אני כואב, שבאמת תלמי" לא איכפת לי כי"כ תאוות הכבוד, רק כי זהו חילול ה' ח"ו, כי האנשים אומרים בלבם אם זהו הגדול המפורסם מה עם שאר הת"ח כו', ומחשבות כאלו הוא ח"ו לקול גדול לכל היר"ש, ה' ירחם, ואין בכוחי להאריך כאן בזה.

והנה ברור אצלי שבאם אבוא לאנטוורפן ירצו המונים לראות את ה'מפורסם' וכו' ויצאו מאוכזבים כי לא ימצאו בי לא צדיק ולא גאון, וגם אילו לא היה שום איסור לצאת לחו"ל ה' בעיני איסור גמור מצד גורם חילול ה' ר"ל, [וכן כאן בארצה"ק אני מונע את עצמי ככל האפשר מלהיות בין בלתי מכירים אותי מטעם הנ"ל, והש"ת יודע שיש לי כמה צרות ומכאובים מענין זה], וכש"כ שאין כאן צד לומר שאע"פ שאסור לצאת מ"מ מצוה היא זה כללמוד תורה, וחלילה באמת יהיה זה ח"ו כמבזה תורה ולא כללמוד וללמוד.

אני משער שהדר"ג יאמין במקצת לדברים אלו אבל יחליט שהם מגזימים כו', ומה אוכל לעשות יותר אם אין דברי נאמנים, ותחת נסיעתי אני מוכן בל"ג ביום י"ב סיון הבע"ה להתפלל במיוחד עבור הוזה שזיווגם עלה יפה ברוחניות וגשמיות, ובאם יש ביכלתי לפעול איזו טובה וברכה יהי' הרבה יותר מועלצל בהיותי בביתי ולא בהיותי מובל לחו"ל על אפי ועל חמתי, ובהיותי מובלכל מהמונים מחמת שאין בידי לקדש ש"ש בפניהם.

יצאתי מגדרי במכתבי זה יותר מהרגיל ושלא כטבעי, וכתבתי בל"ג זה למען לא יהא ח"ו לכבוד הדר"ג שליט"א שום קפידה ותעורמת על דל ועני כמותו היום. והנני דו"ש באמת ובתמים כל הימים באהבה ובידידות המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בבי"א. יעקב ישראל קניבסקי

ענווה גדולה מכולם

רבנו ראש הישיבה הביא את דברי אור העולם הגר"ח מוואלאזין בשם אדונינו הגר"א, שאם היה בדורנו עניו כמשה רבינו גם הוא היה זוכה להשגת התורה כמוהו, כי השגת התורה תלויה בענווה. והגר"ח כתב על רבו הגר"א שהוא לא ראה בכל העולם עניו כמוהו, [הגר"ח נקרא חכמים דיהודאי, הוא הסתובב הרבה בעולם והכיר אותו], כל מי שיש לו פחות עצמיות, הוא משיג יותר תורה מהקב"ה באופן ישיר בלא שום מחיצות.

הנהגות הענווה של רבותינו מצוין ארץ נעשו מכך שזכו להיכנס לפני ולפנים במחיצתו של הקב"ה והתגלה להם עוד ועוד גדולתו. ה"קהילות יעקב" האיר אור גדול לכל בני דורו, מקודשתו ופרישותו התמדתו וענוותנותו, ומי שזכה לראות מעט מדמותו עומד וממשש את קונו בסילודין, אחזו רתת וזיע, והתרומם הרבה מהמראות הגדולות שחזו עיניו. והתקיים בו באופן מופלא "ותגזור אומר ויקם לך".

עליו צעירי הצאן להבין נכון כערכינו הנהגת הענווה שלהם, אשר בזכותה כנראה זכה להרביץ תורה ויראה לדור שלם. ומי לנו גדול ממשה רבינו שעליו נאמר "והאיש משה עני מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" [רבינו ראש הישיבה זצ"ל הביא את דברי חז"ל שעשרים וארבע מוכי שחין היו בירושלים, ונפשו של משה היתה שפלה מהם, אבל לא ממלאכים שנגלה להם יותר גדלות ה'].

אחד. כל העולמות כולם כרגע היו מתבטלים מכל וכל ח"ו. התפילה בזמנה היא עיקר המזון לעולמות ולנפש האדם עצמו ולכל העולמות העליונים והתחתונים, וע"י התפילות שלנו הקב"ה מוריד את השפע לעולם כולו, כל השפע בבריאה תלוי במעשים שלנו. המלאכים והשרפים אין בכוחם ליכולת לפתוח פיהם להקדיש ליוצאם, עד עליית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. פרקי שירה שעם ישראל משוררים נותנת כח למלאכים ושירי מעלה לומר שירה, התפילות המצוות והמעשים טובים שלנו ממשיכים קדושה ואור חדש לעולמות עד ביאת הגואל ב"ב.

בנים אתם לה' אלוקים

אממ"ר זצ"ל היה אומר לתלמידיו, הרי כל אחד מאיתנו שיגיד לו שגדול הדור מאוד אוהב אותו, הוא ישמח הרבה מכך, עליו לדעת שהקב"ה מלך מלכי המלכים מאוד אוהב אותנו... ידיעת אמת זו יש בה כדי לשמח אותנו מאוד. והוסיף שהאהבה הגדולה שאנו מכירים היא אהבת אב, לבנו, ואהבה זו היא רק ניצוץ מאהבת ה' לישראל.

"בנים אתם לה' אלוקים", התפארת שלנו שהקב"ה ממ"ה מתייחס אלינו כבניו, זה המהות שלנו, [רבינו מן ראש הישיבה זצ"ל אמר שהדברים גם כפשוטם]. מ"ר ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצ"ל אמר שהוא מקבל תוספת אהבה ודבקות בה', כשאומר את המילים הקדושות 'אלקי, בשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה ב'י'. כדאי להתבונן בפסוק 'קול דודי דופק' [במיוחד שאנו נמצאים בפתח של חורש אלול], הקב"ה העניק לכל אחד ואחד מיישרי חלק אלוהי ממעל בנשמתו במדרגת אחדות רעיונית יונתית, והוא מבקש מאיתנו "פתחי לי אחותי רעיונית יונתית תמתי", לפתוח את הפתח ולהוציא לפועל את הכוחות הקדושים שהוא טמן בנו. ישנן יקצרות במקום שראוי להאריך יותר, אולם ברור שכל אחד שיעסוק יותר בגודל אהבת ה' אלינו ותפקיד הנשגב שהוא נתן לנו, הוא יספוג הרבה דבקות וקדושה בה'.

יום הזכרון

בעומדינו ביום הזכרון למרן אוהב ישראל קדושו, רבן של ישראל בעל הקהילות יעקב זצ"ל: רבותינו ראו חשיבות מיוחדת לדבר על מעלתם של גדולי עולם, ובמיוחד על אלו שאנו שותים בצמא את דבריהם. דור שלם של בחורים ואבירים גדלו על ברכיו של קדוש ה' מרן בעל הקהילות יעקב, עסקו הרבה בתורתו ובהדרכתו לרבים וליחידיהם את הדרך אשר לכו בה בעבודת השם. ביום היראצייט של רבינו קדוש השם ה'קהילות יעקב', חשבתי לנכון לצאת מעט מסדר הדברים ולהביא ברשותכם מורי ורבותי אחי ורעי, מכתב שיצא בו מגדור משום הכרת הטוב, ומגלה שם טפח מגדלות הענווה שלו. הרבה מעשים מסופרים על הענווה המרובה של רבינו, אולם התרגשות מיוחדת רעד וחלחלה אווזים בכל מי שקורא מכתב זה שיצא מתחת ידו, שאפשר בו להכיר עוד מגודל מעלתו כחד מקמאי.

בעה"י יום פ' משפטים התשס"ד, החיים והשלום וכל טוב לפאר מע"כ הגאון הגדול המפורסם אוצר התורה והיראה כי כשי"ת הגר"ח שליט"א הגאב"ד דאנטורפן יצ"ו. אחדשכג"ת בכל הכבוד.

אשיחה מעט בדבר משי"כ פא"מ שליט"א שביאתי לק"ק אנטוורפן יהי' לתועלת גדול וכו', וה"ז כעל מנת ללמוד תורה כו', ואכתוב לכבוד פא"מ קצת מהצרות שבעוה"ר יש לי מעת שנתפרסם לרבים על שאני גאון וצדיק, אמת כי בהספרים שזיכני לחבר נמצאים תליות הרבה דברים חשובים ומהם קצת דברים גאונים ולפענ"ה, אבל כל זה בא אחרי יגיעה עצומה שאין לתאר, ואחרי שעברתי על העניינים במתינות רב כמה וכמה פעמים בלא גבול עד שהאיר הש"ת עיני לתפוס העניינים היטב. אבל המושכל ראשון שלי הוא בעוה"ר כהה מאוד, שאינו מגיע אפי' למעלת ת"ח רגיל, ותפיסתי כבדה הרבה זהו האמת לאמיתו אבל הגומה כלל, גם הזכרון חלש וביותר

כל ברכה וברכה שתיתקנו לנו חז"ל, אנו בוקעים את מעבה הסתר ופוחתים עוד צורה לאמת, ומברכים את יוצרנו ובוראנו על גדולתו חוכמתו וטובו, שאין לה קץ ותכלית.

להרגל ושטף החיים מצריכים אותנו מפעם לפעם להתבונן ולהעמיק בכל ברכה כראוי, מה היא כוללת, ולאחר כן כאשר נברך אותה אפילו עם הכנה קצרה, הברכה תהיה במבט גבוה ומרומם יותר.

אממ"ר זצ"ל רגיל היה לעורר לזכור מה רב מעלתה ורוממותה של כל ברכה. א. ברכה היא פגישה בין האדם לבוורא העולם, ופגישה כזו היא עצמה סיבה לברך שמוחה גדולה. ב. בעל 'עבד המלך' כותב; צריך האדם לברך כל ברכה במיתותיו ובכוננה, וישים אל לבו שעומד ממש נוכח פני ה' ואומר לו: 'ברוך אתה ה' אלקינו. וצריך להתרגש מאד בעומד לפני הש"ת, ומדבר אליו יתעלה בלשון נוכח ואומר לו 'אתה', וזהו מייסודי האמונה שהש"ת מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מניה, ובכל מקום שהאדם נמצא אומר לו להקב"ה 'אתה'. ג. כל ברכה מכירה לנו שהכל של הקב"ה, וממנו אנו מקבלים את כל הטוב שיש לנו. ד. אשירנו שיש לנו אפשרות לפנות אל מלך מלכי המלכים הקב"ה בלשון נוכח, ולפנות אליו באופן אישי, מתי שאנו רוצים וכמה זמן שנצרך לנו. ה. טוב לזכור לפני כל ברכה 'הנני מדבר עכשיו עם הקב"ה, לפני מי שפתי תלוי בו, והוא שומע אותי עכשיו'. ו. ראוי לזכור לקיים 'היכון לקראת אלוהיך ישראל'.

שלא עשני גוי

מסופר שצדיק פגש יהודי שפניו עצובות, ואמר לו - אם היית מברך כראוי פעם אחת 'שלא עשני גוי', לא היית לך עצבות כל ימי חייך. ויש שאמר שיהודי שהולך עם פנים חמוצות הרי הוא כפוי טובה לקב"ה - אני עשיתי אותך יהודי ואתה מתהלך עם פנים חמוצות...

אנו אומרים כל יום בברכת 'ק"ש טהנה' שכל הגוים גם החכמים והגבונים, גם הגיבורים ואנשי השם, חיייהם חי הבל, כדברי המלך שלמה בקהלת (ג'ט): "ומותר האדם מן הבהמה אין, כי הכול הבל".

כוחות גדולים ועצומים אנו מקבלים כאשר אנו מתבוננים על המעלה העצומה שיש לכל אחד ואחד מעם ישראל. אנו שונים מכל האומות שנינו מוחלט, אין בינו שום דמיון. כבר במילה הראשונה שבתורה [הכוללת את כל התורה וכל העולמות שנבראו מן התורה] - 'בראשית' - בשביל ישראל שנקראו ראשית. העולם נברא בשביל שם ישראל יביא את העולם לתכליתו שהוא 'עם זו יצאתי לי תהילתי יספרו', אנו תכלית הבריאה! קודם מן תורה הקב"ה שלח להודיע לנו את היעוד שלנו, "אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", "הייתם לי סגולה מכל העמים" - אנו אצל הבורא אוצר חביב וסגולה מלכים, כלי יקר ואנשים טובות המלכים גוונים אותם... אתם לבדכם שלי ואני לי אחריכם עמכם... כל לי כל הארץ, וכל האומות בעיני ולפני כללכם.

הקב"ה כרת ברית איתנו - עם ישראל, בזכות אבותינו - אנתנו עמך כני בריתך, אנו בני אברהם אברהם, שנשבעת לו בהר המוריה, זרע יצחק יחידו, שנעקד על גבי המזבח, ערתי יעקב בנך בכורך, שמאחבתך שאהבת אותו ושמחתך ששמחת בו, קראת את שמו ישראל וישורון. הקב"ה קרא את שמו הגדול והקדוש של עליו, הוא התגלה אלינו בגילוי הגדול ביותר במעמד הר סיני, אנו קיבלנו את התפקיד לייחד את שמו הגדול של הקב"ה לפני בעולם הסתר, אשירנו, מה טוב חלוקנו, מה נעים גורלנו, מה יפה ירושתנו... הקב"ה ברא מיליארים של אנשים בעולם, ואנו עם ישראל המעט מכל העמים, ועליו קרא הקב"ה את שמו הגדול והקדוש, נבראנו להברות כבוד ה' בעולם - להודות לך ולייחדך באהבה. יתרון ומעלה גדולה לכל איש ישראל, גם מהמלאכים והשרפים כולם. רק אנו בניו של המקום מעלים ומקשרים מייחידים את העולמות והאורות בכח מעשינו, אנו כוללים את כל העולמות וגם את המלאכים כולם, ואין שום מלאך שיש לו כח כזה, וממעשינו הטובים המלאכים הכלולים בנו, משיגים עליה ותוספות קדושה על קדושתם.

ע"י לימוד התורה שלנו אנו ממשיכים תוספת ברכה וחיי עולם וקדושה נוראה לכל העולמות, כל עולם לפי ערך קדושתו שיכול לקבל ולסבול. ואם ח"ו היינו כולנו מניחים ומזניחים מלהתעסק בתורה מכל וכל אף רגע

המחתרת חתורה לפניך ואין לא מהרת המלט על נפשך. בדומה לזה כתב המבין (רש"י לראש השנה) לענין יום הכיפורים: 'אמר הקב"ה, גלית לכם דין יום הכיפורים, כי

בו ירצחו ויעתרו לו כאשר היה רצוי בתחילה קודם שחטא. כי יתכן להיות העונן נסלה, ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו. ותאות הצדיקים מן ההצלחות, להפך רצון מהשם ושיחפוץ בהם'.

[ב] כשם שהמנצל ימיו נעלים אלו יוצא מאפילא לאורה ומשעבור לגאולה, כך מן שאינו מנצל עונשו כבד מאד. חכמים המשיכו זאת (שערי תשובה ש"א ב) לליסטים שהיתה חתירה לפניו ולא ברח, שאומרים לו, 'קשה יום, הלא